

Klassetreff etter 50 år – side 8
Krums kart (del 3) – side 10
Strømsveien 37 – side 13

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortida for framtida

nr. 4 - 2021
24. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

Ny bok om Vålerenga:

I salg nå!

Medlemsmøte 1. februar – side 19

GOD JUL!

Av Even Haugseth

Mye å glede seg over

Midt i oktober var vi så heldige å kunne gjennomføre årets fotoutstilling. Vi er veldig glade for at smittetrykket var så lavt at det var forsvarlig å gjøre dette. Det ble ei variert og severdig utstilling, og dugnadsinnsatsen var upåklagelig. Mange gode bilder og gjenstander kom på plass. Tilbakemeldinger fra engasjerte og interesserte besøkende tyder på at vi traff bra med valg av temaer også. Vi må få lov å takke både de som bidro til at dette ble en suksess og selvfølgelig alle som kom innom.

I slutten av oktober skjedde noe som “Kyter’n” aldri ville drømt om. Pubteaterstykket “Byens krone” om hans liv ble tatt med til Italia og vist på en filmfestival der. Det hadde seg slik at Østkantspellet hadde blitt invitert til festivalen, og med på turen var Jon Vidar Tidemand som spilte “Kyter’n” i stykket og bandet Islandsgate. Historielaget fikk en høflig søknad om å støtte turen. Turdeltakerne ville få tapt arbeidsfortjeneste ved å bli med. Til å begynne med var styret i tvil om dette var noe vi kunne støtte. Vi ble så enige om at den viktige jobben som gjøres fra Østkantspellets side, bør vi støtte opp om. Det å vise fram Vålerengas historie gjennom teater, er en flott og annerledes måte å formidle historien på. Det gleder oss å se igjen det som historielaget har jobbet med på denne måten, og at Vålerenga blir kjent utenfor vårt område, er bare positivt.

På novembermøtet vårt var det filmen Neste kamp – Vi taper aldri som ble vist. Også her ble det god stemning og et bra engasjement. Frammøtet må vi si oss fornøyd med på en mørk høstkveld. Igjen kan vi takke Østkantspellet for

et godt bidrag midt oppe i alle koronarestriksjonene som kulturlivet måtte finne seg i. Den brennaktuelle kampen om å redde “Hylla” fra å bli ødelagt av jernbaneutbygging, var temaet i filmen. Johannes Joner som står bak filmen og selv har en viktig rolle i den, var tilstede og fortalte om filmprosjektet. Johannes er begeistret over mottakelsen han har fått på Vålerenga og synes miljøet og samholdet er bra. Kanskje er det nettopp kampene som kjempes mot griske utbyggere, og det at vi ikke gir opp, som er med på å gjøre denne bydelen spesiell.

Til tross for mørketid og økt smittetrykk igjen, har vi noe å glede oss over. To flittige maur i historielaget, Reiner Schaufler og Bjørn Arild Gjerdalen, presenterer nå den perfekte julegaven til alle med hjertet på Vålerenga. Vi snakker om boka “Knivstikkergata” som er et dybdykk i Totengatas historie. I denne boka har de samlet historielagets bilder og fortellinger, og i tillegg overrasker de med flere “nye” og kanskje ukjente ting for mange. Gled dere til å se de flotte bildene og lese om Vålerengas kanskje mest underholdende gate. Boka kan kjøpes gjennom historielaget, se baksida på bladet. Planen er også at boka presenteres på neste medlemsmøte, så da blir det spennende å se om forholdene tilsier at møter kan holdes.

Andre positive ting på tampen av året er at vi igjen har fått frivillighetsmidler fra Bydel Gamle Oslo, og at Grasrotandelen som vi mottar fra Norsk Tipping, har nådd nye høyder. Vi takker for støtten!

Med dette ønsker vi dere riktig god jul og takk for det gamle år. Godt nytt år i 2022!

Av Jarle Teigøy

Vålerenga og Jordal, flyfoto fra 1960-tallet

Vålerenga (Vaalerengen 1614-1925, Vålerengen 1925-1995) utgjør en del av bydel Gamle Oslo og er spesielt kjent for sin eldre trehusbebyggelse og sitt fotball- og ishockeylag. Bydelen Vålerenga oppsto rundt Vålerenga hovedgård i siste halvdel av 1800-tallet. I 1855 lå området fortsatt utafor bygrensa da de første tomtene ble skilt ut. Husbygginga var derfor ikke begrensa av murtvengen som hadde blitt innført i Christiania i 1624. Det blei bygd små trehus i den stilen folk kjente fra bygdene de kom fra. De fleste som bosatte seg på Vålerenga i denne perioden var håndverkere, vognmenn, dreiv med småindustri eller levde av dyrehold.

Fra Vålerenga Vertshus til internasjonal teaterfestival i Milano

av Jon Vidar Tidemand

Østkantspellet ser tilbake på et innholdsrikt år, med produksjon av kortfilm, og gjenopptakelse av pubforestillingen "Byens Krone". Teaterforestillingen om Kyter'n spilte for utsolgte hus på Vålerenga Vertshus og fikk i tillegg en uke med godt besøk på Oslo Nye, Teaterkjeller'n. Det hele toppet seg likevel da pubforestilling fra Vålerenga Vertshus ble invitert til den internasjonale teaterfestivalen - The International Prize "Il Teatro Nudo" by Teresa Pomodoro, i Milano. Forestillingene gikk av stabelen 10. og 11. november på

Spazio Teatro No'hma Teresa Pomodoro i Milano og fikk en svært god mottakelse av italienerne. Det at et lite spell fra Oslo øst får mulighet til reise ut i Europa og fortelle historien om bydelen og klubben internasjonalt er både unikt og en stor ære.

Venstre: Gutta i bandet Islandsgate og Kyter'n på scenen i Italia. Høyre: Ved inngangen til teateret *Teresa Pomodoro* i Milano.

LESERBREV

Det er alltid hyggelig med tilbakemeldinger fra dere på det vi gjør i historielaget. Vi tar med noen her:

Etter fotoutstillinga fikk vi disse:

Lasse Knarbo:

På et av bildene på utstillinga, ba dere om sted og årstall. Jeg var der. Bildet står på side 51 i 50-års jubileumsboka til Vålenga guttemusikkorps. Dette var førstesideoppslag i Aarhuus Stiftstidende. Korpset holdt konsert for 12 000 under sitt besøk i Danmark i 1967.

Karin Jacobsen:

Vi var to «gamle» damer som besøkte fotoutstillingen på lørdag.

Takk til ham som sørget for å ringe etter drosje for oss og så oss vel inn i bilene!

Det var hyggelig å treffe gamle Vålerengafolk igjen.

Berit Thiis:

Koselig å ses igjen, og gratulerer med nok en flott utstilling!

Etter kalenderutsendelsen fikk vi denne fra Karin Arnesen:

Har nettopp lest meg gjennom kalenderen som er kjempefin denne gangen. Flott å bruke "kamp-sakene" spesielt, mye god tekst.

NOEN SOM HUSKER LÆRERINNA?

Er det noen som husker Annelise Zimmerlund som tok navnet Martinsen og var lærerinne på Vålerenga skole på 1940- og 50-tallet? Vi hører gjerne fra dere på post@valerenga.org eller si fra til en i styret.

Medlemsmøtet 16. november

av Håkon O. H. Engh

Denne gangen «tjuvstarta» vi kl. 18:30 med å åpne salget av vafler og kaffe. Allerede da var folk begynt å komme, og da Even Haugseth ønska velkommen til vanlig tid var anslagsvis ca. 60 besøkende på plass.

Møtet denne gangen var helt og holdent via filmen «Neste Kamp», som er en fortsettelse av teaterstykket ved samme navn i VIFs jubileumsår 2013 og Østkantspellet i Vålerengparken ved kjerka i 2019. Even starta med en orientering om den verneverdige bebyggelsen på «Hylla», fra starten for ca. 160 år sida, utviklinga seinere og nåtidas høyaktuelle og bitre kamp mot Rivingsspøkelset, alias Bane NOR og tafatte og ansvarsvegrende offentlige myndigheter.

Even presenterte to av de bærende kreftene i filmen; Johannes Joner, som spiller Jæver'n og står bak manus og regi, og unge Emil som også spiller en av hovedrollene. Johannes kjenner vel de fleste av oss så godt fra teater og film at han ikke trenger noen nærmere introduksjon. Virkelighetens Emil er elev ved Jordal skole og gikk tidligere på Vålerenga skole. Han var også med i det første Østkantspellet.

Johannes fortalte om filmens tilblivelse og sitt personlige møte med Vålerenga. Han røpet at det hadde gitt ham en sterk og uforbeholden kjærlighet til bydelen og de som bor der. Når det gjelder Vålerengas skjebne og vel, stiller folket uforbeholdent opp! I virkeligheten som i filmen. Johannes mente at noe liknende det han har opplevd her ikke kunne ha skjedd andre steder enn på Vålerenga.

Filmen handler om den pågående kampen for å redde «Hylla» og de eldste husene på Vålerenga. Igjen møter vi Henry, glitrende spilt av Anders Hatlo, som ble født i VIFs stiftelsesår 1913. Han må altså ha rukket å bli 108 år, men til tross for alderen og rullestolen er den indre gnisten og engasjementet fremdeles høyst levende. I rollen snakker han også en troverdig og befriende saftig Vål'engadialekt. Dessuten møter vi Henrys gamle kjærlighet, Else spilt av Kari-Ann Grønsond, denne gangen med rullator, og den allerede nevnte Emil. Dette trekløveret drar oss inn i maktas og Mammons kronglete og lysskye korridorer. Der møter vi Mammons tilbedende menighet, representert ved den sleipe og griske Jæver'n, det mektige og ansiktsløse Bane Nor og tvilsomme utskudd blant offentlige myndighetspersoner. Dessuten politikere som toer sine hender og gir grønt lys til utbyggerne uten å sette seg ordentlig inn i saken og hva den egentlig handler om. Igjen vises sannheten i undertegnedes selvs komponerte ordtak «moral og vett er oppløselig i penger, som sukker i varm toddy»! Men det viser seg også at du koddar ikke med saker og ting som er hellige på Vålerenga med mindre du

Denne kinokvelden var vi så heldige å få møte filmstjernene Emil og Johannes også. Foto: Bjørn Granlund

er beredt til å slåss mot uante og sterke krefter. Drevet av brennende kjærlighet til sitt Vål'enga, med engasjement og kløkt, og ved hjelp fra den unge journalisten som i teaterstykket i 2013 intervjuet Henry på Vålerenga Alders- og Sykehjem, vinner de kampen. De redder «Hylla», og folket jubler.

Vanligvis lages det filmer for å speile virkeligheten. Måtte det bli slik her også. Måtte kampen om «Hylla» og resten av Vålerenga ende med hjemmeseier! Kampen kan heldigvis på ingen måte kalles en krig, men det kan allikevel være verd å huske et gjentakende eksempel fra den virkelige krigshistorien; man kan tape mange slag underveis, men allikevel vinne til slutt!

Filmen fikk fortjent applaus. Vi skylder en stor takk til alle involverte, alle som står bak og alle medvirkende. Vi må spesielt takke Jon Vidar Tidemand, som hadde ideen bak hele Østkantspellet og har lagt ned et enormt arbeid for å få det hele i stand. Johannes Joner må også takkes for sitt engasjement og sin sterke medvirkning. Begge burde være gode kandidater, dersom det fantes noen slik tittel som «Æresborger av Vålerenga»...

Bjørn Arild Gjerdalen og Jarle Teigøy tok imot mange gjester i den flotte “Tippen”-kroken. Foto: Bjørn Granlund.

Kari Johannessen og Inger Løkkevik (på bildet) sørget også i år for at folk kunne kjøpe seg kaffe og vafler på utstillinga. Foto: Bjørn Granlund.

Fotoutstilling 16. og 17. oktober

av Håkon O. H. Engh

Endelig ble det mulig å avholde den årlige utstillinga. Det var med tungt hjerte vi måtte avlyse i fjor, men hvis vi følger Lillebjørns sangglade oppfordring «se alltid lyst på livet!», så finner vi iallfall én lys side, nemlig at vi i år kunne «resirkulere» mange av idéene og temaene som skulle ha vært brukt i den utstillinga som det ikke ble noe av.

Med to års akkumulerte forventninger var det derfor med stor spenning vi åpna dørene den første dagen. Og publikum svikta ikke. Med lettelse og glede kunne vi konstatere at mange var møtt opp i god tid og venta på å slippe inn. Vålerengfolk og andre som har et forhold til Vålerenga, er trofaste mot denne unike delen av byen vår. Og gammel kjærlighet ruster som kjent ikke. Det er kanskje derfor vi år for år kan observere at mange kommer innom på begge utstillingsdagene? Så også denne gangen.

I år som i tidligere år var «Butikken» vår på plass rett innafor døra. Der regjerte Gro Shakesby med det vanlige tilbudet av effekter av mange slag. Hun solgte også lodd for trekning av to flotte bilder gitt av vår egen kunstner, Fred Arild Ruud. Det er blitt en tradisjon at han forærer av sin kunst til inntekt for historielaget. Stor takk til Fred Arild! De som ikke stolte på sin egen vinnerlykke i lotteriet, kunne kjøpe andre utstilte bilder av kunstneren.

Rett innafor døra til menighetssalen sto vårt levende VIF-leksikon; Jarle Teigøy, med en spesialavdeling viet den legendariske idrettsmannen **Henry «Tippen» Johansen**. «Tippen» var VIFs og landslagets siste skanse på fotballbanen lenger enn noen annen har vært det. De fleste kjenner ham kanskje best fra det legendariske «bronselaget», som tok tredje plassen i OL i Berlin i 1936. Det norske laget slo bl.a. ut Tyskland, og dette førte til at Der Führer, Adolf Hitler, forlot tribunen i raseri. Kampen ble til alt overmål spilt på kong Haakon VIIIs fødselsdag 3. august.

Men «Tippen» var en allsidig idrettsmann. I 1938, det året da han vokta det norske buret i fotball-VM og spilte sin aller siste landskamp, ble han tildelt Egebergs Ærespris for sin innsats på fotballbanen og i hoppbakken. Jarle kunne til og med vise fram medaljen. I tillegg var «Tippen» også en habil utøver av bandy, ishockey og tennis. Som flere seinere idrettshelter har gjort, spilte han også inn grammofoonplate, som Jarle lot oss høre. Låta ble framført i datidas typiske «Jens Book Jensen stil». Men skal «Tippen», som sanger, sammenliknes med noen, så har undertegnede lyst til å nevne gramfonfonsjarmøren Reidar Andresen, som i dag er fullstendig glemt. Han var min nærmeste nabo gjennom de tidligste barneår i en felleferdig og trang bygård i Oslo sentrum. Det var lytt i slike gårder...

Ellers bød utstillinga på følgende temaer:

Vålerenga skoles musikkorps, som fylte hundre år i 2020. Her var det fine eksempler på instrument, drakt, fane, uniformert musikantdokke og et rikholdig utvalg av bilder som viste korpsets virksomhet gjennom alle de hundre årene. Både her og ved seksjonen om speideren var det mange som fant yngre og noe annerledes utgaver av seg sjøl, slekt og venner. Stor takk til arrangøren, Elin Olsen!

Speideren på Vålerenga, som ble stifta året etter musikkorps. Karl Andreas Kjelstrup fortjener takk for fint arrangement av bilder, drakter og diverse andre gjenstander som illustrerte speidernes allsidige virksomhet gjennom hundre år. Fra min egen tid som «ulvunge» husker jeg møter i menighetshuset i Opplandsgata og turer i Østmarka. Jeg lurte litt på hvorfor lederen vår ble kalt Akela da det var ei dame. Riktignok het lederen av ulveflokk i Kiplings «Jungelboka» også Akela, men både der og i den virkelige verden er flokklederen alltid en hannulv. Beklageligvis er ikke likestilling mellom kjønnene kommet like langt i den øvrige fauna som hos oss mennesker.

Trikken på Vålerenga

Reiner Schaufler hadde laget en flott presentasjon av bytrikken som gjennom en menneskealder skrangla seg opp til endesløyfa på Etterstad via Vålerenggata og Etterstadgata og samme vei tilbake. I seinere år gikk returen til byen i Strømsveien. Mange dvelte ved bildene fra den tragiske trikkeulykka her den 2. august 1958. Pga en elektrisk feil på en «Gullfisk» brant fem mennesker i hjel og flere ble skadd.

Den første trikken over Vålerenga gikk i år 1900. Sekstiåtte år seinere var det slutt. Da åpna T-banen. Skal folk på Vålerenga reise med banen i dag må de til Ensjø for å finne nærmeste stopp.

Takk også til Johnny Vaaga for lån av mange fine bilder. Et av bildene og en rutetabell hjalp forresten undertegnede til å vinne et veddemål; det var ikke bare linje 6 som gikk til Etterstad. Linje 16 hadde også endestasjon der.

Fotoapparater fra forskjellige tidsepoker

Johnny Vaagas fotoapparater, var lekkert arrangert av Reiner. Her kunne man beundre gammelt og nytt. Det gikk tydelig fram at utviklinga har gått fort, fra det mest primitive til det mest avanserte.

Kodak Instamatic med den karakteristiske roterende blitzkuben på toppen var også med. Den hørte sekstitallet til, og det var kanskje

flere enn meg som huska avisannonsen fra den gang, som slo fast at apparatet var så enkelt å bruke at selv mor kunne ta gode fargebilder. Vi kan jo lure på hvordan den hadde slått an i dag.

«Hylla» - 160 år gammel bebyggelse som trues med utslettelse
Oslokjenner Leif Gjerland har kåsert på flere av medlemsmøtene våre. Angående kampen mot rasinga av «Hylla» og byggene ytterst i Etterstadgata, sa han under et av sine kåserier på våre møter at «det er verken Vår Herre eller de folkevalgte som bestemmer i Oslo. Det er OBOS og jernbanen». Historielaget er med i begge disse sakene, og sett fra vårt ståsted kan det virke som om Gjerland langt på vei har rett. Gjermund Granlund, en av de involverte og sterkt engasjerte beboerne på «Hylla», bidro til utstillinga med gamle gjenstander funnet i og rundt huset hans. Forøvrig det samme huset hvor Fredrik Fasting Torgersen bodde i en periode. Kampen for «Hylla» fortsetter. Det siste ordet er ennå ikke sagt.

Etterstadgata 2, 4 og 6 – et kulturmiljø som trues av utslettelse
Even Haugseth var hovedansvarlig for denne seksjonen. Her var det også et rikholdig utvalg av bilder og gjenstander viet det nedrevne huset i Etterstadgata 2. Et av bildene viste et vikingsverd som også var funnet her. Maleriet av Sotakiosken som i 2020 var med på nettauksjon til inntekt for saken, kunne også beskues.

I Etterstadgata 4 har det gjennom åra vært mangslungen virksomhet. Først pottemakerverksted, seinere mekanisk verksted og fra 1925 skifabrikk. Ikke lenge etter at skifabrikken kom i gang, begynte også produksjon av skismøring etter oppskrift av skiløperen Torger Bratlie. Bratlie skismøring ble et stort og godt kjent produkt. Allerede i 1927 ble det laget og solgt hele 125 000 bokser.

Av bilder fra stedet og fra sportsmesser ute i Europa på 1920-tallet, gamle brosjyrer, reklamemateriell og oppslag gikk det tydelig fram at R. Amundsen & Co var en bedrift som også satsa på eksport.

Og de heldige vinnerne er....

Vi takker alle som støttet oss ved å kjøpe lodd under utstillinga! Kunstneren Fred Ruud gav oss dette flotte bildet av Bedehuset i Opplandsgata til lotteriet. Den heldige vinner av årets hovedgevinsten var Jo Ryste. Fred gav oss også et mindre bilde av den velkjente Sota-kiosken (til høyre), som ble vunnet av Terje Pettersen.

I 1932 ble skiproduksjonen videreført av 2 skiløpere fram til 1940. Bedriften satsa stort på skismøring. Mot slutten ble bedriften kjøpt av Swix (kanskje for å bli kvitt en konkurrent?), og i 1970-åra forsvant varemerket Bratlie.

Som en kuriositet kunne man også se et stort bilde av Vidkun Quisling og en striesekk med swastika, funnet i veggen på brakka innerst på tomta til nr. 4.

I nabogården nr. 6 holdt Saxofabrikken til. Firmaet ble grunnlagt av Birger Nordby i 1929. Fabrikken produserte diverse patentmøbler, sofaer og divaner i tre og metall. Et av de mest populære produktene var en sofa med en patentert finurlig mekanisme for utfolding av madrassen til en praktisk sovesofa. Brevpapir, konvolutter, patenter osv. var også stilt ut, i tillegg til bilder av familien Nordby. I 1960 var det imidlertid slutt.

Et maleri av nr. 6 var også stilt ut, for auksjon til inntekt for bevaring av Vålerengas særpreget.

Tre år før nedleggelsen av fabrikken, den morgenen da Haakon VII var død, hadde referenten for øvrig en selsom opplevelse akkurat utfor nr. 6. Komisk og makaber på samme tid. Jeg var litt seint ute på skoleveien, og ved Saxofabrikken møtte jeg en gjeng klassekamerater som kom løpende i motsatt retning. En av dem ropte høyt «Hurra! Det bli'kke no' skole! Kongen er dau!». Ingen av oss hadde vel noe bevisst forhold til de kongelige, så utbruddet fortalte bare om barnslig glede over å få en ekstra fridag.

Kari Johannessen, som etter hvert er blitt populært kjent under navnet «Vaffel-Kari», regjerte som vanlig på kjøkkenet, godt hjulpet av Inger Løkkevik, som også sto for salget av vafler og kaffe. Stor takk til begge, og til alle andre som har hjulpet oss med stort og smått! Det er ikke mulig å nevne alle. Og hvis alt går som det skal, og virus av alle ekle slag holder seg i ro, så møtes vi til ny utstilling i menighetssalen neste høst.

Kontingentinnbetaling for 2022 og riktig e-postadresse

Som sikkert de aller fleste har fått med seg, så ble det feiltrykk på kontingentinnbetalingene som ble sendt ut til dere sammen med kalenderen for 2022. Det riktige skulle være at giroen gjelder for medlemskap i 2022, og fristen for innbetaling er 03.01.2022. Hvis noen ikke har betalt ennå, kan den tilsendte giroen benyttes. Vi beklager feilen.

Hvis du ikke har fått noen e-postmeldinger fra oss den siste måneden, er det stor sannsynlighet for at vi ikke har din riktige e-postadresse. Da vil det være til god hjelp for oss om du kunne sende oss en e-post til post@valerenga.org, så får vi ajourført medlemsregisteret også.

Takk!

Klassetreff etter 50 år

Av Marion Schavog

En litt kald og regnfylt høstdag i 2017 møtte jeg den gamle klassen min under skuret ved gymsalen på Vålerenga skole. Der vi som barn så mange ganger hadde søkt skjul for kulde og drittvær i frikvarteret, mens vi ventet på ringeklokka og endelig kunne ta fatt på trappa opp til klasserommet. Men denne gangen var vi en gjeng 64-åringer som sto der spent og trippet. Og vi ventet ikke på en klokke som skulle ringe. Vi ventet på hverandre. Vi, som den gangen var kjente og daglig-dagse - men som nå, etter så mange år og levd liv, ville være fremmede.

Hvordan ville dette bli? Ville jeg kjenne dem igjen? Spennning og litt redsel preget mitt første møte med den gamle klassen min. Jeg minnes blikkene våre som søkte hverandres, samtidig som de flakket. Smil og knis, forventning og spenning. Hvem var hvem? Vi fant raskt ut av det. Vi kjente hverandre igjen. Akkurat det ble en sterk opplevelse som jeg fortsatt etter disse årene tenker på. Jeg ville ikke kjent igjen noen av dem hvis vi hadde passert hverandre på gata. Naturlig nok. Men der under skuret denne høstdagen hadde jeg ikke problemer med å kjenne alle igjen. Ansiktene falt på plass. Og skolebygningen, gatene rundt skolegården og den evige Ekebergåsen var der. Jeg var tilbake. Vi trippet en stund videre under skuret, før vi tok veien gjennom parken ned til Opplandsgata og restauranten Smia. Der tok vi, elleve damer og to menn fra klasse 7C Felles fra 1967, plass rundt et hyggelig bord med god mat og drikke. Og praten kom i gang.

Minner

Vi hadde flere treff etter det første møtet. Vi ble etter hvert 6-7 stykker som møtte opp, men det gjorde ikke praten mindre livlig rundt bordet. Blant temaene var først og fremst klasseforstanderne våre, Berit Monsen Lothe, fra 2. til og med 5.klasse og Bernt Fridstrøm i 6. og 7. klasse. Selve undervisningen og hva vi fikk ut av den, var de fleste av oss ikke så opptatt av. Vi mintes også Bessa, skolefrokosten som kommunen kunne by på den gangen, lenge før Norge ble søkkrikt av oljeinntekter. I dag har man jo ikke råd til å sørge for at sultne unger får i seg frokost før de starter skoledagen sin. Den som ville den gangen, kunne hver morgen i god tid før det ringte inn, komme til gymsalen som lukket svette og få servert næringsrik mat, servert av myndige damer som passet godt på ro og orden. Vi kalte dem bessadamene. De var ikke av typen man tulla med, for å si det sånn. De gjorde jobben sin. Unga skulle spise. Melk, grovt brød og skonrok, margarin, ost og annet pålegg, et halvt eple eller appelsin og selvsagt den forhatte tranen. Så da fikk vi nødvendige vitaminer og mineraler, noe en del av oss ikke hadde direkte overskudd av i kostholdet hjemme.

Gjerdet

I dag er skolen flott pusset opp både innvendig og utvendig. Gjerdet rundt skolegården ble fjernet for mange år siden. Nå har den gamle skolen et åpent og innbydende uttrykk med lekeapparater og oppmalt paradiset i skolegården og muligheter for elevene til å boltre seg i parken utenfor i frikvarterene, under trygg omsorg fra ansatte. Ganske så annerledes fra det regimet vi levde under. Den gangen ble gjerdet og porten vaktet i frikvarterene av ivrige utvalgte blant de største elevene. Rett ovenfor porten i Danmarks gate lå en liten godtebutikk i trehuset på hjørnet. Veldig populær blant elevene. Og siden det hendte at noen av oss hadde en liten

slant vi ville kjøpe kjærlighet på pinne eller noen karameller for, ble det en egen liten sport for de modigste å komme seg ut. Det skjedde enten ved å klatre over gjerdet på den andre siden av skolegården mot parken, mens vaktene var opptatt med porten ut mot gata, eller krype ut gjennom et oppklippet hull i gjerdet, som noen av de større gutta hadde sørget for. Det tredje og mest vanlige alternativet som mest jenter benyttet, var å fyke ut porten mens vaktene var uoppmerksomme. Men da ble det jo ikke lett å komme seg usett inn igjen. Så det endte oftest med at den godterisugne ble fanget og ført til overlærerens kontor. Overlæreren vår inntil 1965 var Rannveig Aanerud, en streng og bisk dame blottet for hjertelighet og varme. Konfrontasjonene hennes besto av en skikkelig reprimande og påminnelse om hvor ussel og håpløs hun anså eleven å være, at dette var veldig alvorlig, særlig når det kom i tillegg til andre ting eleven hadde gjort, samt at oppførselskarakteren ville bli nedsatt. Jeg vet det, fordi jeg var en av dem som ble dratt inn på kontoret hennes i ny og ne. Fra 1965 og inntil vi gikk ut i 1967 hadde vi Odd Skranes som overlærer. Han var en helt annen type. Jeg husker ham som vennlig og fredelig. Og jeg hadde ingen konfrontasjoner med ham.

Nøkkelknippet

Vi snakket mye om lærerne våre. Vi var enige om at Berit Monsen Lothe opplevdes som trygg og grei gjennom de fire årene vi hadde henne. Hun tok vare på oss. Men da Bernt Fridstrøm overtok klassen i 6. og 7. var vi på full fart inn i puberteten, og var nok til tider både irriterende og krevende. Han var nok inspirerende for noen av oss som sultet etter stimulans og kunnskap som han faktisk ga. Samtidig var han en humørsyk og uberegnelig type som fikte til de svakeste i klassen og hadde glede av å kaste det store nøkkelknippet han til enhver tid holdt i hånda på de som irriterte ham når vi var på vei opp trappa etter friminuttet. Traff knippet en jente som begynte å grine, hadde han et sukkertøy på lur. Nøkkelknippet hadde også en annen funksjon. Når han kjedet seg og ville ta seg en lynrask dupp oppe ved kateteret, beordret han oss til å sitte stille og følge med. Så satte han seg godt til rette på stolen, med nøkkelknippet godt synlig i hånda og lukket øynene. Vi satt måpende og fulgte med, spesielt på hånda med knippet. Plutselig gled det ut av hånda og havnet med et smell i gulvet. Da hadde han falt i søvn og skvatt til av den skarpe lyden. Så reiste han seg, gjespet og strakk seg litt, før han forklarte oss at dette var en veldig smart måte å få klarnet hjernen på; mye mer effektiv enn å legge seg og sove i flere timer. Årsaken var at hjernen ikke gjorde forskjell på tid, den trengte nemlig bare det lille glimtet av søvn for å lade opp. Deretter fortsatte han undervisningen, fornøyd og blid. En annen gang jeg husker spesielt var da han i et frikvarter plutselig kom brølende ut i skolegården og jaget oss over til den andre siden av plassen. Alle løp. Livredde. Ingen forsto noe. Jeg kan ikke huske at vi fikk noen forklaring på seansen.

Veien videre stakes ut

Da vi var ferdig med vår skolegang sommeren 1967, var vi det siste årskullet som gikk ut etter syv år. Året etter ble niårig grunnskole innført. På vårparten en gang dette året foretok Fridstrøm en åpen evaluering av hver enkelt elev i en klasstime. Hensikten var å fortelle den enkelte i alles påhør hvilke evner og muligheter fremover han eller hun etter hans oppfatning hadde. Konklusjonene hans falt i fire kategorier: Du er flink og må begynne på realskolen, du er ikke så flink, så du får prøve deg på framhaldsskolen - eller skole er ikke noe for deg, så du får finne deg en jobb. Og til slutt; du er håpløs og kan gå og legge deg i rennesteinen. Den siste konklusjonen tilfalt forøvrig den ene eleven som fikk flest ørefiker.

På bildet fra 2. klasse i 1962 er vi 27 elever med vår lærer Berit Monsen Lothe. Vi kom fra Jordalsgata, Galgeberg, Vålerenggata, Smålensgata, Danmarks gate, Etterstadgata og området rundt Kværner. Det andre bildet fra 1967 viser det som var igjen av klassen fem år senere, minus to jenter og en gutt som ikke var med på bildet, og vår lærer Bernt Fridstrøm.

Ettertanker

Jeg har tenkt en del etter våre treff. Det har vært interessant å lytte til de andres minner og tanker, ikke minst det å få korrigert mine egne oppfatninger av meg selv og de andre. Alle har vi vår egen historie, men mye er også felles. Jeg ble overrasket over hvor samstemte oppfatningene av Fridstrøm var. Men faktaene var udiskutable. Og handlingene hans var stygge. For meg var det likevel annerledes. Jeg likte både Lothe og Fridstrøm, opplevde begge to trygge og omsorgsfulle, dog på ulikt vis. Jeg ble sett og respektert og fikk være i fred, selv om jeg kom fra det hjemmet jeg kom fra. Ikke fordi jeg hadde en sånn snill jente-greie, tvert imot. Jeg bar på mye sinne og fortvilelse, og det var nok av andre lærere jeg var i konflikter med opp gjennom skoleårene. Og turen til overlæreren var flere. Oppførselskarakteren ble selvsagt tilsvarende dårlig. Etter disse klassetreffene våre ser jeg klarere meg selv og de andre i klassen. Jeg har helt sikkert sett det samme som de andre, men har foretrekt en del av det. Fordi jeg trengte å ta vare på mitt eget forhold til Bernt Fridstrøm. Han var en sammensatt og fargerik person med tidvis indre uvær som innimellom ga plutselige og overraskende utløp. Men han var også en person med humor og varme, slik jeg opplevde ham. Dessuten kunnskapsrik og veldig annerledes. Og han var spennende! Jeg husker da vi vinteren 1966 var på klassetur til Høvringen i Rondane. Det var stort. Min barndoms mest fantastiske uke. Togreisa oppover til snødekte vidder som jeg aldri hadde kunnet forestille meg, blå skyfri himmel, rein og god luft jeg aldri hadde kjent før, god mat og koselege folk. Jeg husker jeg bare gikk og gikk på skiene som var utlånt fra skolen. Jeg som ikke kunne gå på ski, ble den mest utholdende i løypa. Og jeg husker spesielt den natta jeg var urolig og engstelig og ikke fikk sove. Jeg sto opp og gikk ut og banket på Fridstrøms dør.

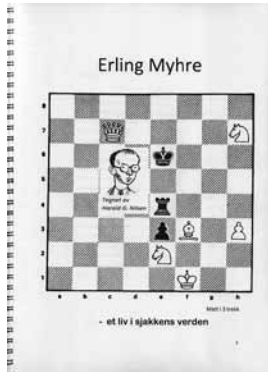

Han åpnet, kledde på seg og tok meg med ned i dagligstua. Der satt vi lenge og snakka, vi røyka rullings. Jeg ble etter hvert trøtt og rolig, og vi sa god natt og gikk hver til vårt. Uansett hva man måtte mene om dette, var det en verdifull opplevelse for meg.

Avslutningsvis vil jeg takke mine gamle skolekamerater som har bidratt til gode og oppklarende samtaler og ikke minst disse ettertankene. Håper på nye treff framover!

Tilbud til medlemmene

I Mer gammelt enn nytt nr. 2, 2021 skrev vi om den kjente sjakkspilleren i Totengata, (se vår nettside valerenga.org og gå inn på medlemsblader). Nå har vi fått et tilbud fra en slektning av han:

Tilbud til Vålerenga Historielags medlemmer

I april i år var det 50 år siden Erling G. Myhre døde. Erling vokste opp i Totengata, og han var i over 30 år en av Norges beste sjakkspillere, kanskje den aller beste.

Erling var fetter til min far, og jeg har gravd fram historien om Erlings liv. Erling ble født i 1903, en vanskelig tid i Kristiania. Han stiftet aldri familie, men viet hele sitt liv til sjakken.

Historien handler om Erlings familieforhold, oppvekst og voksne liv på Vålerenga, og selvfølgelig hans utallige bragder ved sjakkbrettet her i landet og utenlands.

Aftenpostens sjakkskribent Atle Grønn, som har benyt-

tet stoff fra dette heftet i flere av sine sjakkspalter, meldte om stor interesse fra engasjerte lesere.

Heftet som er i A4 format er på 32 sider og tilbys Historielagets medlemmer for kr 175,- + porto. Samlet kjøp av mer enn 10 hefter kan sendes portofritt. Utsendelsen skjer innen 4 virkedager etter at bestillingen er mottatt.

Jeg håper at dette er av interesse og imøteser positiv tilbakemelding.

Med vennlig hilsen
Ivar Hagen, Fjeldsetv. 11, 2414 Elverum
iva-ha@online.no, 913 13 980

Krums kart - del 3 av 4

av Ole Peter Nordby

Vålerengas kjerne er den karakteristiske trebebyggelsen. Den ble i hovedsak til på 1870-tallet. I randsonen av murbyen Kristiania, men utenfor dens grenser, dannet det seg da et særpreget trehusmiljø. Denne artikkelen er den tredje del, skrevet med utgangspunkt i Krums kart fra 1881. Her beskrives hvordan dagens veier og gateløp ble til.

Veier og gater

En vill og uregulert fremvekst ville nok ha gitt Vålerenga en annen utforming, bestemt av Etterstadbekkens løp og den gamle adkomstveien til gårdbygningene. Bekken kom fra øvre del av Etterstadjordet, fortsatte der Etterstadgata 6 ligger nå og fulgte et søkk i terrenget helt ned til og forbi nederste del av Vålerenggata, før den løp ned skråningen til Alnaelva. Ved en selvregulert utbygging kunne nok tomtegrensene i større grad fulgt Etterstadbekkens løp helt ned til Enebakkveien og Vålerenggata blitt en krokete vei som fulgte bekken. Det er ikke unaturlig å tenke seg at den nedre del av bekken ikke ville bli lagt i rør, og at gateløpenes bredde og plassering kunne blitt mer vilkårlig og ikke fått den snorrette utformingen. Danmarks gate kunne skrådd ut fra Vålerenggata og løpt langs den gamle gårdsveien i kanten av hagen rundt Vålerengen Hovedgård og videre langs ferdselsveien som ledet derfra oppover mot Bryn gård. Opplandsgata kunne ha ligget i en litt annen vinkel i kanten av den store hagen som omga denne.

I den tidligste utbyggingen ble de naturgitte og historiske betingelsene bestemmende. Så i den aller eldste bebyggelsen i området nede ved Galgeberg ser tomtestørrelsene ut til å følge de gamle veifarene og bygningens størrelse og beliggenhet, og langs øvre del av Strømsveien følger tomtegrensene veiens og Etterstadbekkens løp. Tomtestørrelsene er her også mer varierte, idet de fleste har samme bredde mot veien, men ulik dybde inn til bekken som svinger seg oppover. Etterstadgatas løp følger den eldgamle og krokete tomtegrensen mellom de to gårdene Vålerenga og Etterstad.

Først senere oppstod en annen og strengere orden, der sporene av den usynlige hånd blir tydelige. Da ble det tegnet opp

og fastsatt tomtestørrelser, gatebredde og plassering av bebyggelsen. Christensen oppgir at Salomonsen fikk utarbeidet sitt eget reguleringskart i forbindelse med utparselleringen av tomter på Vålerenga. Dette kartet har påskriften ”KART over VAALERENGEN i østre Aker. Opmaalt 1862 av Linthoe. Kompletteret 1876 af F.Hiorth.” Dette kartet har vært i privat eie hos et barnebarn av Salomonsen, men ble høsten 1969 utlånt til Oslo Bymuseum for fotografering. Som dateringen angir, ble kartet tegnet året før Salomonsen kjøpte eiendommen. Antagelig ble det laget med tanke på salget av hovedgården. Kompletteringen er så gjennomført i den mest hektiske perioden for utparsellering. Christensen angir at den sterkeste oppdelingen av Hovedgårdens grunn fant sted nettopp i årene 1875-77, så dette reguleringskartet – med sin komplettering i 1876 - er et svært sentralt dokument fra denne hektiske perioden. Kontrastene mellom gammelt og nytt, krokete og rett, kommer her tydelig til syne. Grensene for gårdens grunn er tydelig avtegnet, de gikk langs hele ”Strømsveien til Kristiania”, i Kværnergaden fra Galgeberg og over Hovedbanen ned mot Kværner, og tilslutt langs rekken med hus mot Etterstads grunn på østsiden av Etterstadgaden.

De gamle veier og stier

I begynnelsen fantes bare Strømsveien, og veien til mølla som lå i Kværnerfossen, den gamle ‘Kværnergaden’. Nå er det Enebakkveien som ligger der denne lå. Den har ikke endret sin trase, med unntak av plasseringen av bruene over Hovedbanen som opprinnelig lå der Opplandsgata nå ender. Dessuten har nok veien opp til Vålerengen gård ligget der i uminnelige tider. Linthoes kart viser klart at knekken i gateløpet nederst i Danmarks gate er et minne om denne veien. Johannes Solem tegnet i 1877 ”Kart over Kristiania med vejledende tekst”. Dette ble sammen med en ”Kortfattet beskrivelse over Kristiania med omegn til vejledning for rejsende, samt takster for vognmaend og bybud” på 16 sider utgitt av H. Aschehoug & Comp. Forlag. På dette fremgår det også tydelig at dette gatestykket er en rest av en gårdsvei av svært gammel opprinnelse.

Dette er også reflektert i begge versjoner av Krums kart fra 1881. Her gjør det samme seg gjeldende, for også på disse er sporene av denne gårdsveien tydelig og knekken i det skisserte gateløpet vesent-

lig større enn i dag. Veien førte i sin tid fra foten i nedre ende av Vålerenggata i en rett linje og gjennom en allé opp til gårdsbygningene. To rette linjer med trær som var en del av denne står fortsatt på rekke og rad i parken og angir den historiske linjen som ble fulgt på Salomonsen tid. Det fremgår av kartet med betegnelsen ”KART over den i Medfør af Lov af 5te August 1857 §§ 1 til 3 i Forslag bragte Grændselinie mellem Kristiania By og Akers Præstegjeld” at denne veien tok av veien fra Galgeberg til Kværner like før den krysset Etterstadbekken.

Så kom det ganske tidlig også til et tråkk som skulle forbinde Vaaler gård med gårdsanlegget på Bryn. Dette tråkket – som var der i det minste i ett hundreår, men sannsynligvis flere, før utparselleringen tok til - har sin egen historie. Danmarks gate ble senere lagt noe til side for dette tråkket, men åpningen i husrekken mellom Etterstadgata 16 og 18, der hvor adkomsten til Etterstad kolonihage ligger, er en rest. Ennå den dag i dag finnes det også spor av denne traseen lenger øst. Vi finner den både igjen oppe på Etterstadsletta og i Etterstadkroken frem mot Brynseng. Dette faret har vært en eldgammel lokal ferdselsvei mellom gårdene, men har nok også vært brukt av kvinnene på Vålerenga som hadde sitt arbeid på Joh. Petersen A/S Lin og Bomullsvarefabrikk ved Brynsfossen etter at den ble flyttet dit i 1889 og senere utvidet i 1897.

Videre er den lille delen av gangveien over Etterstadsletta som går mellom de ruvende trærne ved lekeplassen i Etterstadparken en rest av en leirgate som gikk gjennom militærleiren som lå her under 2. verdenskrig. ”Lager Etterstad”, som den ble kalt, ble anlagt av den tyske okkupasjonsmakten i 1940. Leirgaten dannet hovedakse tvers gjennom leiren og ble lagt langs den gamle veiforbindelsen mellom Vålerenga og Bryn gård som gikk over sletta akkurat her. De fire trærne som fortsatt står der ble - sammen med noen flere av samme sort - plantet som en kort allé som dannet inngangsportal til selve militærleiren.

Etterstadgata har også en lengre tradisjon enn de fleste gatene på Vålerenga. Den finnes første gang angitt som en lokal ferdselsvei fra Strømsveien i retning Alnaelva i kartene som ble laget for kong Karl Johans store ‘lystleir’ på Etterstadsletta i 1821. Så dukker tråkket opp igjen en rekke ganger, i folketellingene fra 1865 opptrer den under navnet Etterstad-

linien, noe som nok var navnet frem til innlemmelsen i Kristiania i 1878. Den opprinnelige beliggenheten for tråkket er det ikke mulig å fastslå nøyaktig ut fra kartene, men det er mulig at dagens linje fra Strømsveien til Danmarks gate i stor grad følger det gamle tråkket ut på jordene. Utformingen av gata, der den i dag slynger seg svakt, går nå parallelt med den opprinnelige eiendomsgrensen mellom Vålerenga gård og Etterstad gård. Denne er også angitt ved de tre grensesteinene som fortsatt befinner seg ved denne grensen.

Knekk og krumning

I regelen vil det være slik at en gate eller vei som krummer seg eller har en knekk på seg, vil gi oss en pekepinn på at de er gamle. Utenfor den gamle bykjernen – som jo ble strengt regulert av kong Christian IV – er det først når utbyggingen skyter fart og regulerende myndigheter og grunneiere kommer på banen at de rette gatene og vinklene får sin storhetstid.

På Vålerenga er det Strømsveien, nedre del av Enebakkveien, en liten bit av Danmarks gate og Etterstadgata som har knekk og krumning. Et unntak fra denne

regelen er den nye traseen for Dalehaugen som kom til midt på 1930-tallet. Den er et resultat av utbyggingen på Svendenga som førte til at både løkkebygningen og den flotte hagen som lå der tidligere forsvant. Byens vekst og behov for flere boliger har gjennom alle tider hatt sine kostnader i form av tap av en rekke løkker og hager.

Strømsveien var i hundrevis av år den viktigste ferdselsåren fra Oslo til resten av landet. Den myke linjen som veien fortsatt følger, er et godt tegn på dens høye alder. Den har nok blitt ført fram langs denne linjen som et resultat av et ønske om en enkel framkommelighet fra gamle Oslo. Langs Vålerenga har den fulgt et lite høydedrag som lå på vannskillet mellom to bekker, henholdsvis Helsefyrbekken og Etterstadbekken. For veifarende har det nok også vært viktig at veien hadde en så jevn stigning som mulig gjennom terrenget.

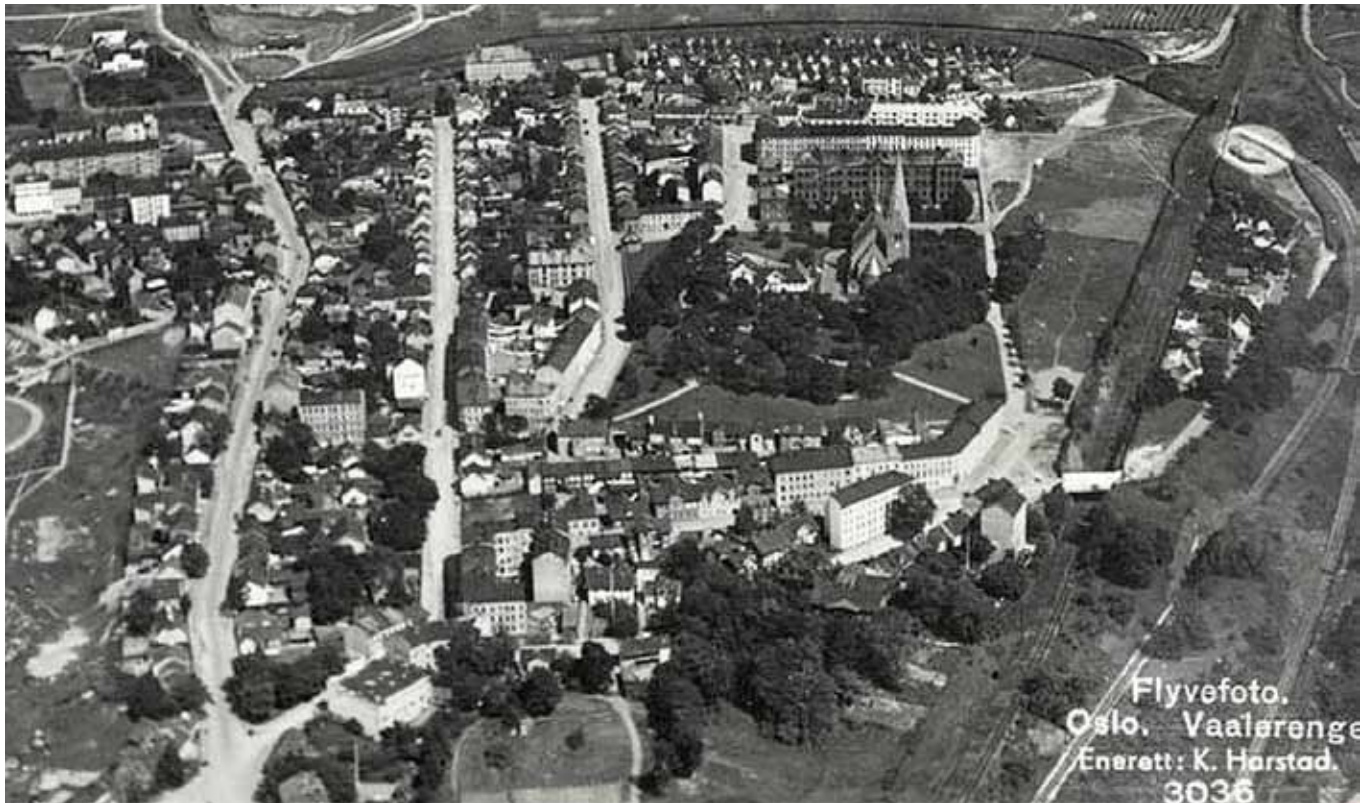
Etter at byen ble flyttet i 1624 har nok trafikken tatt en ny og annen retning fra Galgeberg og mot Kristiania, mest sannsynlig nedover Åkebergveien. I den senere trelasteksportens tid fra slutten av 1700-tallet var Strømsveien helt avgjørende for transporten av tømmer og planker som skulle til bordtomtene

ved Akerselvas utløp. Den kan ha fått sin betydning noe redusert i løpet av hundreårene etter at andre innfartsårer ble til, men den enorme trafikkbelastningen som truet med å rasere hele naboområdet fram til trafikken ble ledet utenom Vålerenga, vitner klart om dens fortsatte betydning langt inn i vår egen tid.

Bekkene som forsvant

Ønsket om en regulering av bebyggelsen skapte orden og kunne gi seg en rekke særegne utslag. Fra andre deler av byen kjenner vi til eksempler på at nye gater ble lagt parallelt med gamle veifar, selv om dette medførte at terrenget måtte fylles opp for å få en jevnere stigning. I heftet ”St. Hanshaugen Ullevål – streiftog i bydelens nedre del” forteller Erling Lae at reguleringsbestemmelsen gjorde at Sofies gate ble lagt i en rett linje, selv om dette medførte at det i området ved Bolteløkka skole – hvor gata ble lagt over Bislettbekkens løp - måtte legges ut svært høye fyllinger for å få det til.

Dette skjedde nok noe senere og da innenfor et regulert byområde. Vålerenga var frem til 1878 en del av Aker og ikke underlagt de samme bestemmelsene. Men også der ble de nye gatene lagt i

På bildet ser vi at Vålerenggata tegner opp en tydelig og snorrett linje gjennom trebyen. Danmarks gate har en like tydelig knekk som stammer fra veien som ledet opp til Vålerenga gård. Trærne fra alleen står fortsatt i parken. Flyfoto fra begynnelsen av 1930-tallet.

rette linjer og over gamle bekkeløp som ble lukket inne i rør. Etterstadbekken løp ifølge Krums kart der nedre del av Vålerenggata ligger nå. Bekken løp opprinnelig helt fra områdene overfor den nåværende lekeplassen på Etterstadsletta og helt ned til Alnaelva i Kværnerdalen. Det må ha vært to små broer i begynnelsen av den gamle Kværnergaden og nederst i gårdsveien opp til Vålerengen, litt ovenfor der hvor de to veiene fra Vålerengen og Kværner skiltes. På strekningen herfra og ned til Alnaelva ble Etterstadbekken ved byutvidelsen i 1859 grensebekk mellom Kristiania og Aker.

Ved den øvre del av Vålerenggata og Strømsveien har bekken ligget i bakgårdene mellom de to husrekkene. Det kan se ut til at en rest av bekkeløpet fortsatt ligger åpen på ett sted, for i det lille parkdraget som går ned bak barnehagen i Etterstadgata 5, er det mulig å gå ned fra bronsestatuen "Gutta på hjørnet" til en forsiktig liten sildrende bekk. Både dette løpet og ytterligere en del av videreføringen av bekken lenger ned er tegnet inn på Krums kart. Kartet viser også tydelig hvordan tomtegrensene slynger seg langs det opprinnelige bekkefaret. Aller øverst på Vålerenga, tett på jernbanelinjen bak Etterstadgata 6, er det også fortsatt mulig å se rustne rester av rørgaten som ble lagt for å føre bekken over den skjæringen som ble sprengt ut for Gjøvikbanen i ett av de første årene på 1900-tallet. Murbygningen i Etterstadgata 6 er bygget senere enn mye av den andre bebyggelsen

som lå i dette området. På Krums kart er denne bygningen ennå ikke inntegnet, her ligger fortsatt bekken åpen ned mot og forbi Etterstadgata.

Vålerenggata ble sannsynligvis bevisst lagt over bekken slik at avstanden til Strømsveien ga rom for to husrekker mellom veiene. Den ble tegnet opp i en snorrett linje fra den ene gamle ferdsselsveien i Enebakkveien til den andre i Etterstadgata. Senere skjedde det samme med Danmarks gate. Opplandsgata ble lagt mest mulig parallelt med Smålensgata, selv om dette medførte at den skar bort deler av hagen som omga hovedbygningen. Det velregulerte mål seiret her nok en gang over de historiske og naturlige forutsetningene.

Krums kart viser også at sideløpet til Hovinbekken i sin tid tok av nedenfor Jordal teglverk, og så fulgte en linje som dannet den bakre tomtegrensen for rekken av

småhus som i dag ligger i Odalsgata. Denne bekken kalles på et annet kart for Helsefyrbekken, og har løpt hele veien fra dagens Helsefyr og ned bak Malerhaugen til Jordal. Den er nå også historie, lagt i rør, og den vil neppe, slik det skjer med Hovinbekken, komme til å se dagens lys igjen. Her deler den skjebne med Etterstadbekken.

Kartet som ble utarbeidet i forbindelse med den planlagte utbyggingen av byens kloakknnett i 1899, gir grunnlag for nok en interessant observasjon. Her fremgår det at da kloakksystemet i Kristiania ble lagt om for å klare overgangen fra vannklosetter, ble avløpsvannet ført direkte ut i og gjennom disse bekkene og videre direkte ut i fjorden. Dette forurenset fjorden og ga etter hvert byplanleggerne betydelig hodebry. Problemet ble etter hvert forsøkt løst med renseanleggene som ble anlagt på Filipstad rundt 1910.

Donasjon til historielaget

I oktober mottok vi den triste beskjeden om at Kaare Ludvig Larsen var gått bort. Han har vært medlem hos oss i mange år og døde nå i en alder av 81 år.

Like etterpå kontaktet familien oss for å fortelle at de gjerne ville donere pengene som kom inn ved begravelse

sen til historielaget vårt. De synes det var riktig å gi pengene til historielaget fordi han har satt stor pris på det vi gjør og hatt stor glede av det.

Det er første gang vi mottar en sånn gave. Vi tar dette som en fin anerkjennelse for vårt arbeid og sender en stor takk til de etterlatte.

Strømsveien 37

Tekst og bilder fra Inger Juel Sukke

I det koselige trehuset i Strømsveien 37 bodde Hans Jakobsen (03.04.1827-16.10.1917) og hans hustru Oline Jakobsen (11.05.1827-24.04.1918). Huset hadde tre rom og kjøkken. På baksiden av huset var det en liten hage.

Da det ble utparsellert tomter langs Strømsveien i 1850-årene, var Hans Jakobsen tidlig ute med å få byslet en tomt. Grunneieren regulerte tomtene. Deres tomt var på drøyt et halvt mål. (Skattematrikkel 1883)

Eiendommen har bruksnr. 297 og er skilt ut av Vålerenga med gårdsnr. 232.

Siden dette var utenfor bygrensen, stod byggherrene fritt til å sette opp et hus etter eget ønske. Hans Jakobsen var byggherre for sitt eget hus i nr.37. Den første branntaksten av huset og eiendommen ble foretatt 14.12.1858, (branntakster Oslo byarkiv) så det var rundt de tider huset til Hans og Oline var ferdig. Sammenligner en med når første branntakst ble foretatt på de øvrige husene langs Strømsveien på Vålerenga, så ser man at dette huset var blant de husene i nabolaget som var tidlig ferdig. Strømsveien 35 ble første gang taksert nøyaktig samme dag som nr.37.

Oline og Hans fikk 9 barn, men opplevde å miste 5 av dem. I dåpsprotokollen for Østre Aker står de i 1861 oppført med adressen «eget Huus Vaalerengen» da deres sønn Karl Oskar skulle døpes.

Hans utdannet seg til blikkenslager. I 40 år jobbet han ved jernbanen – først ved Hovedbanens verksted og siden ved Statsbanen. Han var stolt av å ha reparert lokomotiv nr.1 mange ganger. På en hedersplass i stua deres hang et fotografi av dette lokomotivet.

Da deres datter Amalie Gulbrandsen (26.01.1856-17.03.1926) mistet mannen

sin i lungebetennelse i 1888, stilte Hans og Oline opp for å hjelpe henne. Hun satt igjen med to små barn – Oline på 1 år og Gustav på 4 år. De bodde i tjenestebolig på Malerhaugen, men da mannen gikk bort, måtte de flytte.

Hans og Oline hadde lagt bak seg årene med barn i huset, men da datteren ble alene, fikk hun flytte hjem og bo hos dem i Strømsveien 37 som ble barndomshjemmet til hennes barn slik det også en gang hadde vært Amalies barndomshjem. Amalie livnærte seg som kokk i private hjem. Hun ble boende sammen med foreldrene helt til de døde.

Hennes sønn Gustav Gulbrandsen (03.08.1884-31.01.1958) bodde i Strømsveien 37 til han giftet seg i 1916. Søsteren Oline Gulbrandsen (24.08.1887-17.11.1978) hjalp til å stelle for sine besteforeldre da de ble skrøplige, og da de døde, fortsatte hun å stelle for sin mor, men da flyttet de to til Danmarks gate 4.

Hans og Oline var så heldige å ha god helse til høyt oppi årene. I 1914 kunne de feire sitt jernbryllup. Det var en så sjelden begivenhet den gangen at det kom en stor artikkel om dem på første side i Aftenposten 23.september. Begivenheten ble også gitt mye oppmerksomhet i bladet Jernbanemanden den 25. september.

På den store dagen ble huset i Strømsveien fylt av blomster. Det var mange som kom for å gratulere. Familien var stor og huset var lite, men de hadde stort hjerterom, så alle var velkommen inn.

Oline Jakobsen og hennes barnebarn Gustav Gulbrandsen ved inngangsdøren i Strømsveien 37 rundt 1915.

Hans koste seg med å røke pipe. Oline ville ikke ha noe tobakksrøyk inn, så han måtte gå ut med pipa si. Kanskje gjorde hun et unntak på jernbryllupsdagen.

Strømsveien 37 fortsatte å tilhøre familien Jakobsen da Hans og Oline døde med noen måneders mellomrom. Sønnen Karl Oskar Jakobsen (22.01.1861-13.06.1947) flyttet inn med sin familie og bodde der til sin død i 1947.

En av overskriftene i Arbeiderbladet 24.september 1946 er: «Trost mot Vålerenga. Familien som har bodd på Vålerenga i fem generasjoner». Det begynte med Hans og Oline Jakobsen. Siden har de neste fire generasjoner Jakobsen blitt boende på Vålerenga.

29.august 1952 kjøpte Oslo kommune Strømsveien 37 for kr 15000 (Friheten 17.09.1952) av familien Jakobsen.

I Arbeiderbladet 27.06.1983 opplyses det at en av sakene som skulle behandles i bydelsutvalget er riving av Strømsveien 37-47.

Venstre: Hans og Oline i 1909, sannsynligvis i anledning 60-års bryllupsdag.

Høyre: Mor og datter Oline Jakobsen og Amalie Gulbrandsen.

25. september ble en merkedag for landet med gjenåpning etter pandemien. På Sagene Festivitetshus ble det fest og en flott konsert med Vålerenga janitsjarkorps. Foto: Espen Forsjord

Vålerenga janitsjarkorps med jubileumskonsert

av Even Haugseth og Trond Ingebretsen

I anledning 25-årsjubileet til janitsjarkorpset hadde vi bestilt billetter til konsert i Sagene Festivitetshus. Som mye annet, ble også den utsatt fra 2020 på grunn av pandemien. Så ble det satt opp ny dato 25. september 2021. Dette skulle bli en spesiell dag, for 3 timer før forestillingen begynte, opphørte korona-restriksjonene. Så dette ble virkelig en festkveld. Korpsets dirigent var Per Gjermund Storrø, og de hadde fått med seg Trond Ingebretsen, som vi alle kjenner fra Bjølsen Valsemølle, og selvfølgelig også fra utallige opptredener i forbindelse med Vålerenga. Ekstra rørende var det da vi fikk høre han syngte om Strømsveien 12 hvor familien hans kom fra. En stor takk til Trond for at han aldri glemmer opphavet sitt.

Kyter'n alias skuespiller Jon Vidar Tidemand loset oss gjennom programmet på en mesterlig måte med både humoristiske og mer alvorlige innslag.

En av flere positive overraskelser underveis var Tom Waits-låta "In the neighbourhood" oversatt til "I vårt nabolag" og framført av Baard Slagsvold. Han er tidligere vokalist og bassist i gruppa "Tre små kinesere" og bor selv på Vålerenga. Nå er det bare å glede seg til å høre denne låta i årets utgave av filmen "Neste kamp". Det er Østkantspellet som kommer med filmen som en kompensasjon for oppsetningen i Vålerengparken, som også i år ble avlyst. Årets heteste tema i filmen er kampen for å redde "Hylla" fra BaneNORS klør.

Det er tette bånd mellom Vålerenga Janitsjar og Østkantspellet. De stilte bl.a. opp i parkoppsetningen i 2019, og i begge filmene som har blitt produsert. Under forestillingen fikk de da også overrakt en velfortjent bursdagsgave på 10 000 kroner fra Østkantspellet som ble overrakt av Tidemand.

Repertoaret var ellers spekket med låter fra Vålerenga: "Vålerenga janitsjar", "Du gå'kke aleine på Vålerenga", "VIF-marsj", og kvelden var selvfølgelig ikke komplett uten at alle reiste seg og sang Trond Ingebretsens "Vålerenga kjerke" – vår lokale "nasjonalsang".

Baard Slagsvold og Trond Ingebretsen i aksjon. Foto: Espen Forsjord

Strømsveien 12

av Trond Ingebretsen/Fri flukt forlag

*Anna kom fra Kruke, en husmannsplass i Øyer
Ei steinroys inn mot fjellet der vinden sjelden loyer
Hun var en av mange søsken og de fleste ville dra
Over havet til Amerika
Anna måtte vente, hun måtte bli igjen
Så de andre reiste og forsvant
Flotta til Oslo, til slektninger der inne
I et hus på byens østre kant*

*Ref.:
Strømsveien 12, vest på Vålerenga
Strømsveien 12, et hvitmalt hus av tre
Strømsveien 12, et hjem på Vålerenga
Minnene lever men huset reiv dem ned*

*Ole kom fra Eidsberg, fra traktene langs Glomma
Dro hjemmefra uten noen ting i lomma
Kom inn til en verden, fremmed og ny
Sommeren 1900 blei han brannmann i Oslo by
I et renseri i byen måtte Ole Anna
Begge likte det de så
Brannkonstabelen fridde til jenta fra renseriet
Siden gikk det den veien det måtte gå*

Ref

*Fire unger kom på plass på Ole Brannmanns kne
Faren min blei født som nummer tre
Han lærte seg å krabbe, han lærte seg å gå
Snart med sine fotballstøvler på
Sammen dro de ut til alvor og til spill
På tribunen for bestefar for litt voldsomt frem
Han ville drepe dommer'n, hans sinne var som ild
Fatter'n sendte hussigproppen hjem*

Ref

*Lykken den er tilmålt, livet alt for kort
En dag skulle Oles mandler opereres bort
Han gikk på henda og slo salto i sjukehusets trapp
Men fikk lungebetennelse, da var det livet glapp
Anna levde fem år til før kreften satte stopp
Unga dro, et hjem ble lagt i grus
På gatas venstre side under asfalt og stein
Ligger restene av et hvitmalt hus*

Ref

"Fire unger kom på plass på Ole Brannmanns kne. Faren min blei født som nummer tre". Trond Ingebretsens far er nr. 2 fra venstre.

Bryllup utenfor Strømsveien 12 midt på 1930-tallet. Tronds tante Hjørdis får sin Syver.

Tronds far scorer på gamle Bislett på slutten av 1920-tallet mot Gøteborg. Oslo vinner 5-2.

Bestefar som egentlig het Ole Edvard Ingebretsen Jahren, i brannmannsuniform.

Vi takker Trond for lånet av disse fine bildene fra familiealbumet hans.

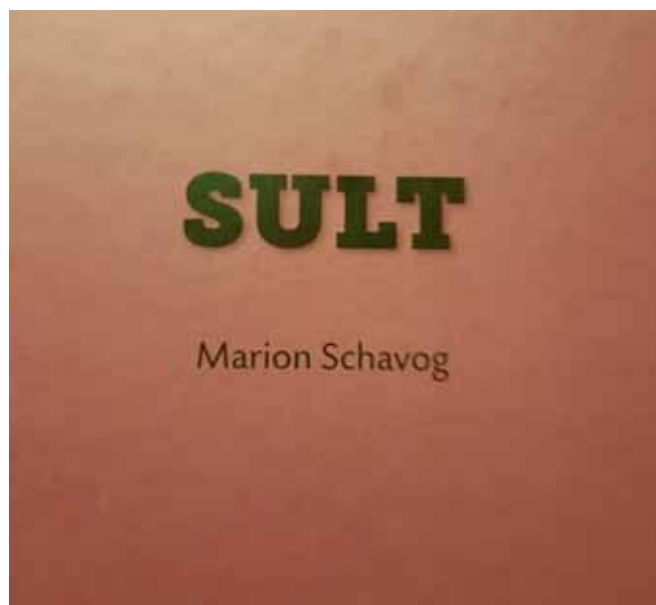
Spenningsbok fra Vålerenga

Dette er fortellingen om Esther Larsen og hennes lærer Simon Ødegaard. Esther vokser opp med en merkelig mamma på Vålerenga og Galgeberg på 1960-tallet. Lengsel etter kontakt, spenning og bekreftelse fører henne som femtenåring inn i et forvirrende og farlig forhold til Simon. Hans tankeverden både tiltrekker og forvirrer henne, men fører også til en brå intellektuell oppvåkning. Esthers desperasjon vokser stille og nesten umerkelig, mens hun romantiserer det som skjer, slik at det skal handle om et slags kjærlighetsforhold. Men skam, redsel og fortvilelse tar etter hvert over. Med fatale konsekvenser.

Det har kommet gode tilbakemeldinger på boka: «En spennende og aktuell østkanthistorie» og «Leserne liker at de kjenner seg igjen i steder og miljø på Vålerenga, Galgeberg og Grønland». Boka er skrevet av Marion Schavog (tidligere Juliussen) som selv vokste opp i Dalehaugen. Den selges både som e-bok og vanlig bok hos de fleste bokhandlere på nett. Prisen er kr. 299,- for papirboka, e-boka koster ca. 199,-. Forfatteren tilbyr den nå til historielagets medlemmer til kr. 220,-. Boka kan bestilles på tlf. 926 02 570 eller ved å sende en e-post til marion.schavog@gmail.com

Hjelp til å skrive din historie?

Jeg er en tidligere journalist som er interessert i mennesker og deres historier. Derfor har jeg skaffet meg god erfaring med å samarbeide med personer som ønsker hjelp til å skrive sin historie med tanke på å produsere en bok. Kunden forteller, jeg skriver. Om ønskelig bruker vi også bilder i teksten. En slik bok kan være hyggelig å gi til familie, slekt og venner. I noen tilfeller kan det også være at kunden ønsker den publisert for salg på nett og i bokhandel. Alt er mulig! Jeg holder til i Oslo og kan kontaktes på marion.schavog@gmail.com eller på telefon 926 02 570.

Flere av dere møtte Marion Schavog på fotoutstillinga i oktober. Hun tar fortsatt imot flere henvendelser fra deg som vil ha hjelp til å skrive din historie fra nærmiljøet, enten du vil dele den med familien din, eller om du vil ha den med her i bladet. Nøl ikke med å ta en prat med henne, så finner dere ut av det. Her kan det være både kortere og lengre historier. For de som ikke vet det, så var Marion sterkt involvert i skrivingen av boka "Kyter'n – stemmen fra Vålerenga" som historielaget gav ut for en del år siden.

T-skjorte med VAIL-logo

Kr. 150,-, størrelser M, L, XL og XXL. Selges i Sjappa på Intility Arena. Sjappa har mulighet for å sende ut varer.

**Vaalerengen AIL
1931 - 1936**

Vålerengen AIL var en viktig forening i strøket rundt Totengata i de harde 1930-årene. Klubben drev med fotball, bandy, bryting og boksing og hadde en sterk sosial profil, siden ingen klubb hadde så mange arbeidsledige som VAIL. Klubbens historie er beskrevet i boken *Knivstikkergata* som er utgitt av Vålerenga historielag i 2021.

Ny bok om Vålerenga

Bjørn Arild Gjerdalen & Reiner Schaufler

KNIVSTIKKERGATA

Den beryktede Totengata på Vålerenga

Denne boka handler om Totengatas historie og liv gjennom 140 år, fra 1842 til den forsvant midt på 1980-tallet. Totengata var mye mer enn en liten blindvei på Vålerenga, mye mer enn den beryktede Knivstikkergata: Et helt spesielt Oslo-miljø som i dag er borte.

Da vi jobbet med boka «Gatelangs på Vålerenga» som kom ut i 2018, hadde vi med Totengata sammen med de andre gatene i bydelen. Vi ble da nysgjerrige på å finne ut mer om dette strøket, som hadde Vålerengas dårligste rykte: Knivstikkergata! Hvordan var det å leve der?

Det fantes allerede historier og bilder fra Totengata i Vålerenga historielag sitt arkiv, som vi kunne benytte oss av. I tillegg kontaktet vi flere personer som hadde bodd her eller som hadde et forhold til gata. Disse har fortalt sine historier om både godt samhold og tøffe tak. Dette har gitt boka et levende og ekte innhold.

Hvorfor ble denne smale blindveien på Vålerenga kalt Knivstikkergata? Det var et voldsomt knivslagsmål mellom tre omstreifere i 1903, dessuten en knivstikking nyttårsaften 1931. En fæl drapssak i Totengata 10 i 1934 fikk stor omtale - og en dame som rett etter krigen hadde vunnet en betydelig beløp i tipping, ble plutselig borte. Hun skal ha blitt gravd ned bak Totengata 15...

Men da vi begynte å ta en dybdykk i arkivene ble bildet mye mer sammensatt. Vi fant mange kilder, tidsvitner, historier og bilder som forteller om et hardt liv, men også om samhold, solidaritet og omsorg. Ikke minst hadde Idrettslaget Vålerengen AIL sitt sentrum her i Totengata, denne idrettsforeningen som ble så viktig for mange i dette strøket gjennom arbeidsløsheten i de harde 30-årene.

205 sider, 140 illustrasjoner, softcover, kr. 300.-

Boka selges i Sjappa på Intility Arena. Sjappa har også mulighet for å sende ut varer. Det kan dessuten kjøpes direkte hos historielaget - se baksiden av bladet.

Det er alltid fint med engasjerte lesere av bladet vårt. Geir Kristiansen sendte oss dette klassebildet.

Vi oppfordrer andre lesere om å sende inn forslag om klassebilder fra Vålerenga skole. Send oss noen linjer på post@valerenga.org eller ta kontakt med en av oss i styret. Vi kopierer bildet, så dere får det tilbake. Fint også hvis dere har noe å fortelle om årene på skolen eller noe om medelevene.

Takk til Geir for dette:

Fant nylig igjen et bilde av min klasse de tre førtste årene på Vålerenga skole. Det er tatt på baksiden av skolen – mot kirken. I årene 1946-1948 var det både rene jenteklasser og gutteklasser i tillegg til vår klasse som var en fellesklasse. Fra 1949 ble det bare rene jente- og gutteklasser. Flere av elevene måtte også bytte til Kampen skole fra og med dette året (Aker ble innlemmet i Oslo). Jeg husker de fleste med navn, men det mangler noen. Er det noen andre som husker dem?

Forrige klassebilde:

Vi takker for tilbakemeldinger om klassebildet i det forrige bladet. Både eieren av bildet, Svein Boretti, og Per Olav Anthonsen som også er med på bildet, kjente igjen klassekameratene sine. En ekstra takk til Svein som til og med husket navnene på alle!

Klassebilde 6ag, våren 1955

Bakre rekke fra venstre (stående):

Ulf Berg, Gunnar Østeby, Geir Sánholt, Dag Holm, Lasse Harsem, Per Olav Antonsen og Øivind Karst.

Rad 3 forfra fra venstre (stående):

Jonny Ekrem, Arne Reed, Lars Petter Hansen, Jan Skaug, Harald Andersen, Tore Gulbrandsen, Willy Clausen, Gunnar Winther og Arne Fredriksen.

Rad 2 forfra fra venstre (på huk):

Odd Byom, Arild Martinsen, Jan Erik Lund, Kjell Huseby, Jan Erik Andersen, Arne Herman Hubenbecher og Walther Hansen.

Første rekke fra venstre (knestående):

Bjørn Skaug, Øivind Holm, Eivind Østby, Sein Boretti, Arild Fredriksen, Odd Larsen og Frank Gjersing.

MEDLEMSMØTE 1. februar 2022
kl. 19:00 i Vålerenga kirkes menighetssal

Bokpresentasjon: KNIVSTIKKERGATA

Bjørn Arild Gjerdalen og Reiner Schaufler presenterer sin nye bok *Knivstikkergata - Den beryktede Totengata på Vålerenga*.

Gata med et ufortjent dårlig rykte?

Det er mange av oss som aldri fikk oppleve hvordan det egentlig var i den gamle Totengata. Selv om livet kunne være hardt, var det likevel flere familier som bodde der i generasjoner. Vi har hørt om foreldre på Vålerenga som advarte ungene sine mot å gå dit, fordi det var farlig. Det var nok ikke slik folket i Totengata oppfattet sin egen situasjon. Beboerne kjente eller visste om hverandre og levde i en slags harmoni. Mange kunne ha det vanskelig på forskjellige måter, men i denne boka kommer det fram at der var det også medmenneskelighet og omtanke for de en hadde rundt seg.

Vi tror at det mystiske med denne gata kan fenge mange. I tillegg er det morsomheter og underholdning innimellom alvor og tragedier. Det er sikkert også overraskelser.

Vålerenga historielag er glade for at fortellingene om folket her er skrevet ned. Sammen med et stort antall interessante bilder av husene, kan leserne leve seg inn i dette spesielle miljøet som nå er historie.

Fra boken: Totengata sett fra fly i 1937.

Kaffe og vafler kan kjøpes fra kl. 18.30. Trenger du parkering utenfor Vålerenga kirke, kom inn og få et parkeringsbevis. Velkommen!

OBS: I tilfelle det kommer restriksjoner mht. møteavvikling, vennligst sjekk vår nettside valerenga.org eller kontakt en av oss i styret før du går på møtet.

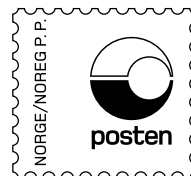
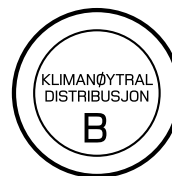
Flyfoto 1984. Indre del av Totengata er revet. Totengata 1-5 står igjen.

Bgge foto: Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Avsender/Retur:

VÅLERENGA HISTORIELAG
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 24 - nr. 4/2021
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
VÅLERENGA HISTORIELAG

post@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Reiner Schaufler

Kasserer

Bjørn Granlund

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Gro Shakesby

Varamedlemmer

Marius Brevik

Ole Peter Nordby

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
digitalisering av bilder:

Bjørn Granlund

901 80 290

foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø

Bjørn Arild Gjerdalen

909 19 250

b.gjerdalen@gmail.com

Fotoutstilling og redaksjon medlemsavisa

Even Haugseth

938 01 902

leder@valerenga.org

Produksjon av bladet:

Reiner Schaufler

Korrekturleser:

Kate Norderhaug Wohlstedt

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

KNIVSTIKKERGATA

Kr. 300,- + porto

Kalender 2022

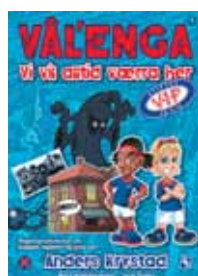
Kr. 100,- + porto

Gatelangs på Vålerenga

Kr. 390,- + porto

Kopp 100,- Caps 100,- Skjorte 180,-

Tegneseriebok

Kr. 289,- + porto

VIF jubileums-CD

Kr. 199,- + porto

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org

www.facebook.com/valerenga.historielag

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper
eller spiller Lotto, Joker eller andre spill. Re-
gistrer denne strekkoden og tallrekka under
neste gang, så støtter du indirekte Vålerenga
Historielag. Din innsats og premie blir ufor-
andret.

Takk for støtten!

32774890364462